

Oponentský posudok

na habilitačnú prácu PhDr. Kvetoslavy Koporovej, PhD.: *Fonetika, fonológia a akcentológia rusínskeho jazyka/Фонетика, фонологія і акцентологія русинського языка*, Prešov: Prešovská univerzita v Prešove – Ústav rusínskeho jazyka a kultúry 2015, 115 s.

Problematický status spisovného jazyka Rusínov v stredoeurópskom priestore, resp. v karpatskom areáli, má viac ako tristoročnú históriu, pričom podstata tzv. rusínskej jazykovej otázky vždy spočívala v riešení dilemy ich etnickej sebaidentifikácie. Na Slovensku sa tento problém do veľkej miery podarilo vyriešiť až koncom 20. storočia najmä vďaka spoločensko-politickým zmenám v Európe.

Východiskom pre zavedenie rusínskeho jazyka do slovenského vzdelávacieho systému sa napokon stala jeho kodifikácia v roku 1995. Dôležitým krokom bolo vydanie prvých učebníc a lexikografických príručiek rusínčiny, ako napríklad *Букварь русинського языка про 2. класу основних шкіл*, *Чітанка в русиньскім языку про 2. класу ОШ*, *Правила русинського правопису*, *Орфографічний словник русинського языка*, *Словник лінгвістичних термінів* atď. Hlavným predpokladom naplnenia kodifikačných snáh v praxi sa stala výučba rusínskeho jazyka a literatúry na základných a stredných školách. Keďže rusínske menšinové školstvo zápasilo s nedostatkom kvalifikovaných rusinistov, na Prešovskej univerzite v Prešove sa v roku 2008 konštituoval Ústav rusínskeho jazyka a kultúry, ktorý je t. č. garantom bakalárskeho, magisterského aj doktorandského študijného programu *rusínsky jazyk a literatúra*.

PhDr. Kvetoslava Koporová, PhD., ako interná členka Ústavu rusínskeho jazyka a kultúry Prešovskej univerzity v Prešove v rámci odborno-metodického zamerania pracoviska publikovala v spoluautorstve niekoľko vysokoškolských učebníc i učebných textov, učebníc rusínskeho jazyka pre základné a stredné školy a tiež pre cudzincov. Svojou habilitačnou prácou *Fonetika, fonológia a akcentológia rusínskeho jazyka/Фонетика, фонологія і акцентологія русинського языка*, ktorú predkladá na odborné posúdenie, nadväzuje na uvedenú systematickú produkciu rusinistických vysokoškolských príručiek. Foneticko-fonologické, akcentologické a ortoepické princípy rusínčiny analyzovala tiež vo viacerých štúdiách a odborných článkoch deskriptívneho i konfrontačného charakteru, ako aj v dizertačnej práci pod názvom *Орфоепічна характеристика русинського языка на границі*

выходославянских и западославянских лингво-культурных контактов. 3 основных принципов русиньской выслownости (Prešov 2012, 119 s.).

Posudzovaný text sa člení na dve hlavné kapitoly, a to *Фонетика и фонология* (s. 7 – 67) a *3 основных принципов русиньской орфоенії* (s. 69 – 112). V troch podkapitolách úvodnej časti habilitantka venuje pozornosť špecifikácii predmetu fonetiky a fonológie, ich základnému pojmoslovnému aparátu, dištinktívnym vlastnostiam foném v rusínskom jazyku a zásadám fonetickej transkripcie. Štvrtá podkapitola *Гласны звуки (вокалы) [i] их класифікація* (s. 25 – 33) predstavuje klasifikačnú a artikulačno-akustickú charakteristiku rusínskeho vokalického systému. V piatej podkapitole *Согласны звуки (консонанты) и их класифікація* (s. 34 – 39) sa uvádza členenie konsonantov v rusínskom jazyku na základe piatich klasifikačných kritérií, a to podľa 1. miesta artikulácie, 2. účasti hlasu, 3. účasti nosovej dutiny, 4. akustického signálu, 5. artikulujúceho orgánu, pričom realizácia spoluhlások podľa 6. klasifikačného kritéria vo vzťahu k príznaku palatálnosť/nepalatálnosť je k recenzovanej publikácii priložená ako jednostranová erráta. Šiesta kapitola *Невтралізація* (s. 40 – 48) okrem jednotlivých typov neutralizácií v rusínskom jazyku prináša niekoľko vymedzení obsahu pojmu, prostredníctvom ktorých tento fonologický jav definovali slovenskí (L. Ďurovič, E. Pauliny, J. Sabol a i.) alebo zahraniční lingvisti (A. Erhart, R. Jakobson, J. S. Stepanov, N. S. Trubeckoj). Ich interpretácie všeobecných otázok neutralizácie zvyšujú odbornú úroveň výkladu, no pramene, z ktorých boli čerpané, sa neuvádzajú ani v texte podkapitoly, ani v poznámkach pod čiarou, ani v zozname bibliografických odkazov, dokonca ani v prípade priamych citácií N. S. Trubeckého (s. 41). Siedma podkapitola *Алтернація* (s. 50 – 58) sa venuje typológii a zákonitostiam striedania vokálov a konsonantov, ako aj zriedkavému alternačnému typu vokál/konsonant v rusínskom jazyku. Záverečná, ôsma podkapitola prvej časti posudzovanej habilitačnej práce nesie názov *Супрасегменталны явы*. Najprv prináša stručnú charakteristiku prozodických javov zvukovej reči, ktoré súvisia s časovou, tónovou a silovou moduláciou hlasu (s. 60 – 61). Väčší priestor sa venuje prízvuku v spisovnej rusínčine (*Акцент в русиньскім языку*, s. 62 – 65), ktorý je voľný aj pohyblivý, na rozdiel od slovenčiny, kde sa fixuje na prvú slabiku.

V prvej kapitole učebnice autorka za každým tematickým celkom uvádza niekoľko pracovných zadaní zameraných najmä na praktické precvičenie prezentovanej problematiky. V záujme zachovania systémovosti, resp. jednotnej štruktúrovanosti oboch hlavných celkov, mohla totožný metodický postup uplatniť aj v druhej kapitole pod názvom *3 основных принципов русиньской орфоенії*, ktorá sa týka predovšetkým výkladu ortofonickej realizácie

samohlások a spoluhlások v spisovnej podobe rusínskeho jazyka. V tejto súvislosti treba pre pochopenie korektnej výslovnostnej charakteristiky, t. j. ortoepickej normy rusínčiny za osobitne prínosné

pokladať tie pasáže, v ktorých ju habilitantka konfrontuje s ortoepickými princípmi ukrajinčiny a ruštiny (*Высловность під впливом виходолавяньських язуків*, s. 94 – 95) a usúvzťažňuje ju tiež s niektorými slovenskými a rusínskymi nárečiami (*Высловность під впливом русинських і словацьких діалектів*, s. 96 – 98). Používateľom učebnice nepochybne príde vhod ozrejmenie výslovnosti slov cudzieho pôvodu (*Высловность чуждоязычных слов. Назвы дакотрых міст і сел*, s. 99 – 100), ale zo signalizovanej výslovnosti geografických proprií sa v texte napokon uvádza iba výslovnosť toponým Austrália, Brno, Trnava a Plzeň.

Z praktického hľadiska má význam podkapitola *Перепис до латинської графічної системи* (s. 108 – 110). V prehľadnej tabuľke sa tu konkretizujú zásady transkripcie z grafickej sústavy rusínskeho jazyka do slovenskej abecedy. Ide o veľmi precízne spracované pravidlá prepisu z rusínčiny do latinky, bolo by preto vhodné navrhnúť ich doplnenie aj do textovej časti nasledujúceho vydania kodifikačnej príručky *Pravidiel slovenského pravopisu*, vzhľadom na to, že v paragrafe *Prepis z cyrilského písma* sa uvádza len prepis z ruštiny, ukrajinčiny, bieloruštiny, bulharčiny, macedónčiny a srbčiny.

Na základe podrobnej analýzy posudzovaného textu konštatujem, že autorka preukázala veľmi dobrú orientáciu v pertraktovanej problematike. Napriek drobným nepresnostiam habilitačná práca z obsahového aj formálneho hľadiska spĺňa požadované kritériá, ktoré sa kladú na tento typ práce, preto ju odporúčam prijať na ústnu obhajobu a po jej úspešnom priebehu navrhujem habilitantke **PhDr. Kvetoslave Koporovej, PhD.**, udeliť vedecko-pedagogický titul **docentka** v odbore **slovanské jazyky a literatúry**.

V Bratislave 9. 1. 2019

doc. PhDr. Mária Dobríková, CSc.

Katedra slovanských filológií FiF

UK